

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Cizí slova ve španělštině: analýza žurnalistických textů

Vedoucí práce: Mgr. Miroslava Aurová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Anna Křenková

Studijní obor: Španělský jazyk a literatura

Ročník: 3.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 30. dubna 2014

.....
Anna Křenková

PODĚKOVÁNÍ:

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala paní doktorce Miroslavě Aurové za její vstřícnost a trpělivost při vedení mé bakalářské práce, a rovněž tak za veškeré podněty a doporučení pro její zpracování.

ANOTACE

Kvalifikační práce se zaměřuje na oblast španělského lexika. Cílem práce je analýza žurnalistických textů z vybraného španělského periodika, a to konkrétně z oblasti moderních komunikačních a informačních technologií se zaměřením na výskyt cizích výrazů ve španělském jazyce. Nejprve budou pomocí sekundární literatury vymezeny a objasněny pojmy týkající se daného tématu a poté stanoven postup následujícího výzkumu, v němž půjde o kvalitativní analýzu vzorku o velikosti předem stanoveného rozsahu. V praktické části práce budou získaná data roztříděna a doplněna komentářem.

ANNOTATION

This bachelor thesis focuses on the field of Spanish lexicon. The aim of the thesis is to analyse journalistic texts from selected Spanish newspaper, in particular, texts concerned with modern communication and information technologies. The analysis is especially focused on the foreign words and phrases that occur in Spanish language. At first, all of the concepts related to the issue are defined and clarified by means of secondary literature, then the research method is determined. The research is based on a qualitative analysis of a sample with a predetermined range. The practical section contains all the data categorized and supplied with commentary.

OBSAH

I. Úvod	7
II. Vymezení pojmů	8
1. Cizí slova.....	8
1.1 Cizí jazykové prvky (<i>extranjerismos</i>)	9
1.1.1 Pohled RAE na cizí slova	10
1.1.2 Definice termínů ve slovnících	11
1.2 Neologismy	13
1.3 Výpůjčky a kalky.....	16
1.4 Anglicismy	21
1.5 Barbarismy	26
2. Jazyk a moderní technologie	27
III. Praktická část	29
1. Cíle a metoda.....	29
2. Výzkumný materiál - <i>La Vanguardia</i> - základní informace a historie	29
3. Výsledek analýzy	30
3.1 Neologismy	30
3.2 Cizí jazykové prvky (<i>extranjerismos</i>)	32
3.3 Výpůjčky	35
3.4 Kalky	35
3.5 Zkráceniny.....	36
4. Shrnutí.....	37
IV. Závěr	37
Seznam použité literatury	40
Přílohy	43
1. Cizí jazykové prvky	43
2. Výpůjčky	45
3. Kalky	46
4. Neologismy	47

I. Úvod

Jazyk jako složitý systém prochází v průběhu času neustálými změnami a ani u španělštiny tomu není jinak, neboť i ta podléhá modifikaci v souvislosti s historickou, kulturní a sociální transformací lidské společnosti. Lázaro Carreter¹ doslova říká, že jazykem, který se nikdy nemění, by se mohlo mluvit akorát tak na hřbitově. Díky své široké geografické extenzi a sta milionovému počtu jejích uživatelů je stále plodnou půdou pro badatele na lingvistickém poli.

Ve své práci se zaměřím na změny v oblasti španělského lexika, a to konkrétně na jeho variaci (zejména rozšíření) způsobenou a ovlivněnou kontaktem s jinými jazyky (zejména angličtinou). Budou nás zajímat výrazy, slova a slovní spojení a jejich užití konkrétně v kontextu španělské žurnalistiky. Žurnalistiku jsem zvolila jako zdroj informací záměrně, a to z toho důvodu, že je logicky tou nejaktuálnější sférou, v níž jazyk „ožívá“ dennodenně a v níž jako v jedné z prvních tudíž můžeme zaznamenat případné inovace ve slovní zásobě (ať již žádoucí nebo nikoli).

Vzhledem k tomu, že ani terminologie v oblasti rozšiřování španělské slovní zásoby není vždy jednotná, je její resumé, vycházející z odborné literatury, cílem teoretické části práce. V praktické části se pokusím o analýzu textů z vybrané oblasti, jíž bude tematika moderních technologií, jelikož právě ta bude pravděpodobně značně tíhnout k absorpci cizích lexikálních výrazů.

Z již výše uvedeného důvodu značné variabilnosti španělštiny se ve své bakalářské práci omezím pouze na španělštinu evropskou, nechajíc stranou oblast Latinské Ameriky. Pro analýzu textů využiji články z vybraného španělského denního tisku.

¹ LÁZARO CARRETER, Fernando: *El dardo en la palabra*. Galaxia Gutenberg, Barcelona 1997.

II. Vymezení pojmů

1. Cizí slova

Tak jak už bývá v rozličných a nejen lingvistických disciplínách zvykem, musíme se potýkat často s mnohoznačností či nejasnou ohraničeností jednotlivých pojmů. Disparátní pojetí jednoho termínu může budít dojem vehementní snahy autora o originalitu, nicméně především se stává krkolomnou překážkou v momentě snahy o jasnou terminologickou klasifikaci. Často tak vzniká polemika v momentě zařazení příslušného slova do té či oné kategorie, která může být různými autory vymezena odlišně.

Lázaro Carreter² ve své knize uvádí, že problematikou cizích slov ve španělštině se zabíral již v 16. století Juan de Valdés ve své knize „*Diálogo de la lengua*“, kde zvažuje především vhodnost výrazů italských. V 18. století je znát velký vliv jazyka francouzského díky nástupu dynastie Bourbonů na trůn a začínají se objevovat puristé beroucí si za své poslání boj proti galicismům. Veliké pozdvižení proto způsobil španělský osvícenec Benito Jerónimo Feijoo se svými „*Cartas eruditas y curiosas*“, kde navrhuje, aby se studenti místo řečtiny a latiny učili raději moderním jazykům, především francouzštině.

Postoj k cizím slovům je podle autora odrazem konkrétní historické doby, ale pokud se k němu přistupuje zodpovědně, nesmí být určen politickými, nýbrž kulturními okolnostmi. Neologismus se rodí z hlubokého citu pro vlastní jazyk a jeho prostředky, kterého lze dosáhnout pouze hojnou četbou, dále ze znalosti jeho potřeb a nedostatků, je také zapotřebí dobrého jazykového vkusu, jenž odhalí, zda je lexikální novinka v souladu s „duchem jazyka“ (*genio de la lengua*). Pokud aplikace cizího výrazu umožní dát slovu byť i jenom nepatrný, ale užitečný odstín, neměl by být zavrhován.

Garrido Medina³ se ptá, zda je zapotřebí nového termínu, pokud pro určitou skutečnost již v daném jazyce výraz existuje. Podle Garrida Mediny se Královská španělská akademie⁴ zdá být zahrnuta do kouta, kdy je na jednu stranu obviňována

² LÁZARO CARRETER, Fernando: *El dardo en la palabra*. Galaxia Gutenberg, Barcelona 1997.

³ GARRIDO MEDINA, Joaquín: *Idioma e información. La lengua española de la comunicación*. Editorial Síntesis, Madrid 1996.

⁴ Dále též jen RAE

z přílišného konzervatismu a na druhou je jí zazlívána její snaha o integraci nových výrazů do španělského lexika. Říká, že úkolem slovníku není kritizovat, cenzurovat nebo nařizovat, ale ukázat směr a informovat mluvčí o stupni integrace cizího slova v jejich jazyce a míře jeho adaptaci a právu jeho plnohodnotné existence a náležitosti ke španělskému lexiku.

1.1 Cizí jazykové prvky (*extranjerismos*⁵)

Cizím jazykovým prvkem (slovem) můžeme nazvat výraz pocházející z jiného jazyka, podle Gómeze Capuze⁶ se jedná o výpůjčky, kalky a cizí jazykové prvky (*extranjerismos*), tzv. *lexikální imigranty*. Cizí jazykový prvek je výraz zachovávající si svou původní podobu a význam před tím, než projde v přijímacím jazyce ortografickou, fonetickou či fonologickou, sémantickou anebo jinou jazykovou proměnou směřující k jeho asimilaci.

Lewandowski⁷ nazývá cizím jazykovým prvkem slovo přejaté z jiného jazyka, které se neřídí jeho pravidly, ale pravidly jazyka přijímajícího. Autor odkazuje na H. Eggerse, podle něhož se od sebe cizí jazykový prvek a výpůjčka mnohokrát liší pouze nepatrně a doporučuje rozlišovat mezi původním lexikem a vypůjčeným, stanovuje přiměřené hranice. Cizí jazykové prvky mohou dát vzniknout homonymům nebo synonymům, mohou být příčinou přenosu významu nebo sémantických změn.

Medina López⁸ mluví o interferenci/transferenci nebo o konvergenci v případě, kdy se v jednom jazyce začnou projevovat znaky (fonetické, lexikální, gramatické či syntaktické) jiného jazyka. V případě interference jde o gramatické struktury, jež jazyková norma přijímajícího jazyka neakceptuje, zatímco u konvergence nedochází ke gramatickým změnám.

Cizí slova (*extranjerismos*) se začleňují do jazyka ve třech různých formách, což umožňuje rozlišit mezi barbarismy, výpůjčkami a sémantickými kalky.

Za barbarismy se považují výrazy, jež přejdou do lexika jazyka v původní formě bez jakékoli adaptace; naopak zbývající dva typy projdou určitými změnami. Leckdy se

⁵ V textu práce jsou pro výraz *cizí jazykové prvky* použity také termíny *cizí slova* nebo *cizí výrazy*

⁶ GÓMEZ CAPUZ, Juan: *La inmigración léxica*. Arco Libros, Madrid 2005.

⁷ LEWANDOWSKI, Theodor: *Diccionario de lingüística*. Cátedra, Madrid 2000.

⁸ MEDINA LÓPEZ, Javier: *Lenguas en contacto*. Arco Libros, Madrid 2002.

může objevit tentýž výraz ve více než jedné formě, a to díky sociální a geografické preferenci nebo pochybám mluvčích co se etymologie týká a je tak možné nalézt slova kolísající mezi barbarismem a výpůjčkou (*láser – laser*).

Sémantické kalky mohou skýtat několik komplikací. Může to být fakt, že někdy není mluvčím zcela dobře znám jejich cizí povaha (např. *lentes de contacto* jsou překladem anglického *contact lens*, ačkoli se to tak na první pohled nezdá).

Závažnějším problémem je možná změna významu cizího slova při jeho včlenění do lexika přijímajícího jazyka, které se pak interpretuje jako jeho ekvivalent, ačkoli mají společnou jen formu. Tento typ výrazů nazýváme „falešní přátelé“ (*falsos amigos*). Může to být např. adjektivum *severo* označující vážné nemoci (*graves*) v důsledku špatného překladu anglického *severe*.

Podobným nežádoucím, leč velmi komplexním fenoménem jsou cizí slova, která se tváří být slovy formovanými ve španělštině, obzvláště pak cizí slova utvořená formanty řeckolatinského původu, která jsou pak díky svému mezinárodnímu charakteru považována za vlastní. Např. slova jako *asepsia*, *catatonia* nebo *polisemia* by mohla být vnímána jako španělská, ačkoli se jedná o výpůjčky z jiných jazyků.⁹

1.1.1 Pohled RAE na cizí slova

Protože i cizí slova obohacují jazykovou slovní zásobu, nemůžeme je proto *a priori* zavrhnout jako nežádoucí element. Při jejich včleňování do lexika je však důležité dbát na uspořádanost a jednotnost procesu, v němž jde o snahu přizpůsobit je v maximální míře grafickým a morfologickým rysům španělštině vlastním. Cizí slova pak můžeme podle RAE rozdělit následovně:

(a) Cizí slova nadbytečná a nepotřebná

Pro tato slova existují relevantní španělské ekvivalenty, např. anglické *back-up* má ve španělštině svůj ekvivalent *copia de seguridad*.

⁹ CAMACHO MARTÍN, José Carlos: *El vocabulario del discurso tecnocientífico*. Arco Libros, Madrid 2004.

(b) Cizí slova potřebná nebo velmi rozšířená

Pro tato slova buď vhodný španělský ekvivalent neexistuje, je velmi obtížně určitelný anebo jde o zakořeněné či velmi rozšířené výrazy. Pak je možné zachovat písemnou formu a výslovnost, nebo je v tomto ohledu přizpůsobit přijímacímu jazyku.

V prvním případě se jedná již o “zabydlená” cizí slova užívaná na mezinárodní úrovni, jako např. *jazz* nebo *software*, a je záhodno označit je při psaní kurzivou či uvozovkami pro zdůraznění odlišnosti a vzdálenosti španělskému pravopisu.

Ve druhém případě dochází k adaptaci cizího slova, přičemž se zachová jeho písemná forma a přizpůsobí se výslovnost včetně doplnění přízvuku dle pravidel španělského jazyka, anebo se naopak konzervuje původní výslovnost, ale dochází k adaptaci písemné formy ke španělštině.

Tak kupříkladu galicismus *quiche* nezmění svoji formu, ale místo francouzského [kiʃ] se vysloví [kíche] nebo, anglicismus *airbag* s výslovností [airbág] místo anglického ['eə,bæg]. Tyto adaptované formy jsou považovány za součást španělského lexika, a proto se ve slovníku již neobjeví psané kurzivou. Na druhou stranu např. anglicismus *paddle* převzal formu *pádel*, nebo galicismus *choucroute* tvar slova *chucrut*.

Ve slovníku Královské španělské akademie nejsou cizí slova označena jako nesprávné výrazy (znaménko ☒), ale jsou rozlišena na nezbytné a nadbytečné, a to právě pomocí kurzivy.

1.1.2 Definice termínů ve slovnících

Zaměřila jsem se na základní termíny související s tématem své práce a jejich jednotlivé definice zde řadím podle pěti vybraných španělských slovníků:¹⁰

¹⁰ Diccionario de la Real Academia Española: <http://www.rae.es/recursos/diccionarios/drae> [cit. 10.3.2014]
GUTIÉRREZ CUADRADO, Juan: *Diccionario Salamanca de la lengua española*. Santillana, Madrid 2002.
SECO, Manuel: *Diccionario avanzado de la lengua española 1998*. Bibliograf, Barcelona 1998.
PASCUAL FORONDA, Eladio: *Diccionario manual de la lengua española*. Larousse Editorial, Barcelona 2008.
SALVADOR, Gregorio: *Diccionario Esencial Santillana de la lengua española*. Santillana, Madrid 1997.

(1) DRAE

anglicismo

1. giro o modo de hablar propio de la lengua inglesa.
2. vocablo o giro de esta lengua empleado en otra.
3. empleo de vocablos o giros ingleses en distintos idiomas.

barbarismo

1. incorrección que consiste en pronunciar o escribir mal las palabras, o en emplear vocablos impropios.
2. extranjerismo no incorporado totalmente al idioma.

extranjerismo - voz, frase o giro que un idioma toma de otro extranjero

neologismo - vocablo, acepción o giro nuevo en una lengua o uso de estos vocablos o giros

(2) Salamanca

anglicismo - palabra o expresión procedentes de la lengua inglesa usadas en otras lenguas

barbarismo:

1. extranjerismo empleado en una lengua que no está incorporado totalmente a ella
2. palabra o expresión que se pronuncia, se escribe o se emplea de forma incorrecta o impropia

extranjerismo – palabra o expresión de una lengua empleada en otra lengua (en la prensa suelen aparecer muchos extranjerismos)

neologismo – palabra, expresión o significado nuevos en una lengua

(3) VOX

anglicismo

1. idiotismo o modo de hablar propio de la lengua inglesa
2. vocablo, giro o modo de expresión propio de esta lengua empleado en otra

barbarismo – idiotismo o modo de hablar propio de una lengua extranjera: *galicismos, anglicismos, germanismos, italianismos*, por su carácter básico en la formación de la lengua española, no se califican de barbarismos las voces o locuciones procedentes del griego, el latín o el árabe (*helenismos, latinismos, arabismos*)

extranjerismo – voz, giro o modo de expresión de un idioma extranjero empleado en español

neologismo – vocablo, giro o modo de expresión nuevo en una lengua o uso de estos vocablos y giros

(4) Santillana – Diccionario esencial de la lengua española 1997

anglicismo – giro o vocablo de procedencia inglesa que se usa en castellano o en cualquier otra lengua

barbarismo

1. vicio del lenguaje que consiste en usar palabras o expresiones tomadas de otras lenguas
2. palabra o expresión que se escribe, se pronuncia o se emplea de forma incorrecta o impropia

extranjerismo – voz, frase o giro de un idioma que se introduce en otro

neologismo – palabra, expresión o sentido nuevos en una lengua

(5) Diccionario Manual de la lengua española

anglicismo – palabra o modo de expresión propio de la lengua inglesa y que se usa en otro idioma (software)

barbarismo

1. palabra o modo de expresión procedente de una lengua extranjera (software, váter es un barbarismo totalmente adaptado al español)
2. incorrección en el uso del lenguaje que consiste en pronunciar o escribir mal las palabras o en utilizar palabras equivocadas o inexistentes en la lengua
3. incorrección lingüística que comete un extranjero al adaptar a la nueva lengua palabras de su propio idioma

extranjerismo – palabra o modo de expresión procedente de una lengua extranjera (barman, macarrón)

neologismo - palabra o modo de expresión recién introducido en una lengua, inventado o prestado de otra lengua

Obecně lze konstatovat, že v základním vymezení obsahu pojmů se definice výrazně neliší, ovšem danou terminologií ani příliš neujasňují. Slovníky se shodují více méně na definici anglicismu, ne však stejně tak na neologismu, a co se týká barbarismů a cizích jazykových prvků, v některých případech se dokonce navzájem překrývají nebo jednoduše zahrnují jeden význam do druhého.

Je tedy vidět, že definice jsou příliš obecné (např. *novost* u neologismu) a nijak zásadně neřeší některé sporné aspekty, zejména stran přesného vymezení těchto pojmů, proto považuji za nezbytné jejich doplnění o poznatky z odborné literatury. Nutno podotknout, že ani samotní lingvisté nejsou v dané terminologii jednotní a často ve svých publikacích užívají stejné výrazy v různých kontextech a naopak.

1.2 Neologismy

Můžeme říci, že neologismy vznikají v podstatě ze dvou hlavních důvodů. Jednak je nezbytné dát označení nějaké nepojmenované skutečnosti, na druhé straně ale invence neologismů vychází také z potřeby expresivity a tvůrčího stylistického vyjádření konkrétního individua. I neologismy jistě mohou být cizími prvky ve španělském jazyce, ale fenomén novotvaru skýtá mnohá úskalí, zejména co se jeho definice týká.

Prvním je již poměrná obtížnost vymezení samotného pojmu. Podíváme-li se na termín neologismus ve vybraných slovnících, zjistíme, že společným jmenovatelem

definice je novost výrazu. Zde nastává první problém, a to jak dlouho je to či ono slovo (výraz) vlastně nové. Pokud novost slova zaniká jeho publikací ve slovníku, je tedy neologismus vše, co se v jazyce často používá, ale není uvedeno v žádném oficiálním seznamu či slovníku? Jaká doba musí uplynout od počátku užívání slova až po jeho uznání oficiální autoritou, čili jak dlouhou dobu se může určitý výraz považovat za neologismus?

Na problematiku neologismu je třeba se dívat jak z hlediska synchronního, tak i diachronního, nezaměřovat se tedy pouze na délku jeho existence, ale také brát v potaz informace o jeho rozšiřování v prostoru mezi mluvčími. Pokud bychom zašli do extrému, mohli bychom teoreticky tvrdit, že něco jako neologismu vůbec neexistuje, jelikož v momentě počátku jeho užívání jím přestává být. Na druhou stranu stejně tak by se za neologismus dal považovat jakýkoli výraz vzhledem k tomu, že byl v určitém historickém okamžiku nový.¹¹

Pojem neologismu proto asi nejlépe vystihuje definice uvedená v Příručním slovníku španělského jazyka, jež užívá spojení *slovo čerstvě nové*, i když ani tímto nějak přesněji neurčuje jeho temporální existenci.

Podle definice v lingvistickém slovníku T. Lewandowského¹² je neologismus nový tvar, vytvoření nového slova nebo výrazu, které se doposud nezačlenily do hovorového jazyka (*lengua coloquial*).

Určité vymezení a charakteristiku termínu neologismus nabízí ve své publikaci Gloria Guerrero Ramos.¹³ Aby se určité slovo dalo považovat za neologismus, musí splňovat určitá kritéria, a to lingvistickou a terminologickou akceptovatelnost (přijatelnost).

Neologismus musí odpovídat fonologickým a ortografickým strukturám standardní jazykové normy a musí být schopen označovat určitou realitu bez možnosti přidružení se nějakého vedlejšího významu. Dále musí být schopen integrace do jazykového systému, a to v rovině syntagmatické, paradigmatické a transformační (schopnost derivace a kompozice). Rovněž tak nesmí konkurovat jinému již užívanému

¹¹ BARTOŠ, Lubomír, VALÍKOVÁ, Hana: *La formación de palabras en español*. Masarykova univerzita, Brno 2002.

¹² LEWANDOWSKI, Theodor: *Diccionario de lingüística*. Cátedra, Madrid 2000.

¹³ GUERRERO RAMOS, Gloria: *Neologismos en el español actual*. Arco Libros, Madrid 1997.

výrazu a má být jediný pro označení právě jednoho konkrétního slova. Je třeba zkoumat i sociolingvistickou hodnotu neologismu z hlediska jeho nezbytnosti, aktuálnosti, srozumitelnosti, rozšíření a utility.

Pokud se jedná o neologismus v oblasti odborné terminologie, musí být dle Guerrero Ramos schválen odbornou komisí a na jeho lexikální inkorporaci by se měla shodnout většina specialistů a odborníků z různých oblastí. Poté může být „nabídnut“ k užívání laické i odborné veřejnosti a v případě akceptace normalizován. Budoucnost neologismu usnadní jeho případná *formación culta*, a to pro usnadnění eventuálního překladu do dalších jazyků.

Z výše uvedeného vyplývají tři nepostradatelné charakteristiky neologismu, a to jeho akceptovatelnost, rozšíření a usazení se a zakotvení v jazykovém systému.

Domnívám se, že dalším možným problémem při označování určitého výrazu jako neologismus by mohl být fakt, že neologismus nemusí být nutně cizím slovem, výpůjčkou ani kalkem, ale pouze a jednoduše produktem morfologických procesů probíhajících v rámci téhož jazyka (a tím pádem nikdy ani nemusí být v jakémkoli slovníku reflektován).

Grijelmo¹⁴ vidí neologismy jako jeden z hlavních problémů žurnalistů při psaní, co se jejich slovní zásoby týká, přičemž „destruktivní neologismy“ se objevují v jazyce právě zejména díky jejich šíření médií masové komunikace. Tvrdí, že neexistuje slovo převzaté z cizího jazyka, jež by nemělo svůj ekvivalent ve španělštině. Na druhou stranu se ptá, zda tento boj proti invazi cizích slov stojí vůbec za námahu. Někteří tvrdí, že čím více se jazyky sobě navzájem podobají, tím lépe. Ale jak už bylo řečeno, jednota jazyka je zachována díky historii a kultuře, což ale neznamená uzavřít se automaticky před každým novým nebo cizím slovem. Grijelmo nesouhlasí s odmítáním neologismů, ale podle něj by se neměla tolerovat „[...] *la innovación empobrecedora, manipuladora... o simplemente inglesa*“.¹⁵

¹⁴ GRIGELMO, Álex: *El estilo del periodista*. Taurus, Madrid 2001.

¹⁵ GRIJELMO, Álex: *Defensa apasionada del idioma español*. Santillana Ediciones Generales, Madrid 2006. str. 301

Vzhledem k výše nastíněným problémům proto vyvstává fakt přílišné rozsáhlosti a komplikovanosti tématu týkajícího se neologismů, jenž by si jistě zasloužil samostatného pojednání.

1.3 Výpůjčky a kalky

Pojednávajíc o cizích jazykových prvcích, musím se také zmínit o existenci výpůjček a kalků (zde se naskytá otázka, zda je kalk vůbec cizím slovem v pravém slova smyslu).

Tak jako již dříve jsem nejprve vyhledala definici pojmů ve španělských slovnících. *RAE* definuje kalk jako převzetí sémantického obsahu cizího slova nebo výrazu a překlad jeho významu pomocí jazykových prvků vlastních přijímajícímu jazyku. Slovník *Salamanca* považuje za kalk slovo, které překládá význam jiného slova z jiného jazyka, přičemž kopíruje jeho formální strukturu. Podle slovníku *Diccionario avanzado de la lengua española* je kalkem převzetí cizího slova: buď kompletní překlad jeho významu, nebo překlad každého jeho elementu zvlášť.

Definice výpůjčky je ve všech slovnících velmi stručná. *RAE* ji charakterizuje jako prvek, ve většině případů lexikální, jenž si bere jeden jazyk od druhého, a slovník *Salamanca* jednoduše jako slovo, které přejímá jeden jazyk od jiného jazyka.

O něco málo komplexnější definici můžeme nalézt v lingvistickém slovníku Lewandowského¹⁶.

Kalkem tak podle něj může být jeden z následujících čtyř skupin výrazů. Za první neologismus vytvořený vlastními jazykovými prostředky pod cizím vlivem, za druhé reprodukce jazykových tvarů donačního jazyka prostředky jazyka přijímajícího (veškeré vlivy jednoho jazyka na druhý zasahující do vzniku, formy, významu, a obsahu jazykového materiálu). Další skupinou jsou formálně nezávislé neologismy objevující se v procesu překladu určitého cizího slova a poslední je případ, kdy dochází k překladu část po části, formální a sémantické reprodukci prvků donačního jazyka v jazyce přijímajícím, imitaci cizího modelu.

¹⁶ LEWANDOWSKI, Theodor: *Diccionario de lingüística*. Cátedra, Madrid 2000.

Výpůjčkou se rozumí přenos znaku (symbolu) z jednoho jazyka do druhého, jehož elementy si zachovají své základní funkce; obohacení slovní zásoby jazyka, dialektu nebo idiolektu lexikem jiného jazyka, dialektu nebo idiolektu. Příhodné podmínky pro výskyt výpůjček jsou vytvářeny vzájemnými politickými a ekonomickými změnami a vztahy. Výpůjčky jsou většinou lexikálního typu.

Lexikální výpůjčka je jazyková přejmutí nebo přijetí určitého výrazu nebo znaku z jednoho jazyka do druhého; slovo převzaté z jiného jazyka, které se přizpůsobilo a asimilovalo systému jazyka vlastního; cizí jazykový prvek (starý) totálně přizpůsobený španělštině co do formy hlásek, přízvuku a flexe. Výpůjčkám zvláštním svou vnější formou, např. svou slabikovou strukturou, se také říká cizí slova (*extranjerismos*). Původ lexikálních výpůjček je pro laika těžce odhalitelný nebo zjistitelný. Je složité určit přesný rozdíl mezi lexikální výpůjčkou a cizím slovem; prakticky to ani nemá význam, kromě případů, kdy se sleduje čistě puristický zájem. Podle Lewandowského neplatí, že veškerá slova přejatá do němčiny před rokem 1500 by se měla považovat za výpůjčky a po tomto roce za cizí jazykové prvky.

Jako sémantická výpůjčka se označuje přijetí cizího významu slova nebo rozšíření významu slova podle vzoru jiného cizího slova. Sémantická výpůjčka se vysvětluje na základě strukturálního charakteru lexikálního významu. Struktury sémémů a mikrostruktury lexikálních významů se neshodují ve všech jazycích. Sémantická výpůjčka se objevuje tedy jako přijetí struktury sémů a slovního významu, přičemž se vytrácí (úplně nebo částečně) chybějící shoda v rozšíření významu.

Syntaktická výpůjčka je poměrně diskutovanou výpůjčkou cizích syntaktických konstrukcí, protože se zdá, že zvláštní či cizí syntaktické modely nemohou v jazyce zakořenit.

Gómez Capuz ve své publikaci nabízí následovnou typologickou klasifikaci výpůjček:¹⁷

- a) někteří lingvisté se dívají na výpůjčky jako na jev sociální a orientují své teorie etnologicky (Leonard Bloomfield)

¹⁷ GÓMEZ CAPUZ, Juan: *Préstamo del español: lengua y sociedad*. Arco Libros, Madrid 2004.

- b) jiní, jako např. formalisté, se soustředí výhradně na jazykovou stránku jevu (Einar Haugen, Uriel Weinreich) v tom smyslu, že nahlíží na výpůjčku jako na proces, v němž se reprodukuje model vlastní nějaké nadřazené kultury (*cultura superior*), a to s různým stupněm přesnosti
- c) další si všímají všech jazykových rovin a subsystému (fonetické, morfologické, lexikální, sémantické, syntaktické, frazeologické)

Od poloviny 20. století se studium výpůjčky rozdělilo na dva směry, které se liší objektem svého zkoumání a rozdílnými pohledy a metodologickými postupy při svých analýzách.

První, „severoamerická tradice“, pocházející z deskriptivního strukturalismu, se zaměřuje na analýzu vlivu americké angličtiny na evropské jazyky skupin emigrantů v USA, na frankofonní komunity v Kanadě a určité zóny ve Střední Americe (Portoriko a Panama), ale také ve Španělsku v bilingvních oblastech (zejm. Katalánsko a Valencie). Užívá termínu „důvěrná výpůjčka“ (*préstamo íntimo*) a později výrazu „interference“. Na rozdíl od „evropské tradice“ soustavně obnovuje svou metodologii.

Druhá, „evropská tradice“, studuje výpůjčky mezi evropskými jazyky s více méně stejným statusem („severoamerická tradice“ studuje vztah mezi nadřazeným a podřazeným jazykem) a používá termínu „kulturní výpůjčka“ (*préstamo cultural*).

V čem tedy tkví zásadní rozdíly mezi oběma směry? Sociální kontext „severoamerické tradice“ je charakterizován obecným a masivním bilingvismem, kde se oficiální a dominantní jazyk, angličtina, upřednostňuje před jazyky emigrantů, kdežto „evropská tradice“ studuje výpůjčky mezi jazyky s více méně stejným statusem.

„Severoamerická tradice“ pokládá výpůjčky za jednosměrné, s možnou hrozbou pro integritu receptivního jazyka, kdežto „tradice evropská“ za vzájemné a oboustranné, kde toto nebezpečí nehrozí.

Další rozdíl souvisí s prostředím, z něhož výpůjčky pocházejí. Zatímco pro „severoamerickou tradici“ se výpůjčky inspiroují v každodenním a běžném životě, obvykle pocházejí ze základního lexika a vliv „nadřazeného“ jazyka se odráží ve všech lingvistických rovinách jazyka ovlivňovaného, pak pro „evropskou tradici“ jsou výpůjčky mnohem více „výběrové“, což znamená, že se vykytují v menším množství,

týkají se prestižních oblastí a jsou spojovány s vyšší společenskou vrstvou nebo určitým profesním sektorem.

Obě tradice také rozlišují způsob a cestu, jimiž se výpůjčka do lexika dostává. Pro první tradici jsou to výpůjčky přímé a orální, naproti tomu pro druhou, evropskou, se výpůjčky „přenášejí“ cestou nepřímou a písemnou, např. díky spisovatelům a v současné době také zejména díky médiím masové komunikace.

A konečně obě tradice používají rozdílné metodologie. Severoamerická používá synchronní přístup, kdy provádí deskriptivní analýzu formálních dat, důkazem čehož je Haugenova typologie výpůjček, kdy je základním kritériem stupeň formální modifikace modelu. Naopak pohled „evropské tradice“ je diachronní, předmětem zkoumání jsou výpůjčky mezi evropskými jazyky v jedné určité etapě s častými závěry historického, kulturního a sociálního typu, vzdálené strukturalistickým cílům jazykovědy.

Etnologická a sociolingvistická klasifikace podle Bloomfielda

Bloomfield rozděluje výpůjčky na **kulturní**, jež představují základní typ výpůjček, přičemž ostatní jsou již definovány v pozici k nim. Jedná se o výpůjčky mutuální, a to mezi dvěma jazyky dvou kultur relativně podobného statusu týkající se hlavně technických termínů a kulturních změn. Vnitřní (důvěrné) výpůjčky (*préstamo íntimo*), neboli **interference**, jsou výpůjčky mezi dvěma jazyky užívanými stejnou komunitou nebo na stejném teritoriu, jedná se o výpůjčky jednosměrné. Třetí, **dialektové výpůjčky**, pocházejí ze stejného jazyka.

(1) Kulturní výpůjčky

U kulturních výpůjček se jedná o „novinky“, kterými se navzájem obohacují různé evropské kultury. Historické výpůjčky pocházejí z dávné doby, jsou již plně asimilované a na první pohled vůbec nebudí dojem výrazu pocházejícího z jiného jazyka. Jsou to *preromanismy* (íberské, keltské, keltiberské), *staré vaskismy*, *galicismy* a *germanismy*, *arabismy*, *octitanismy*, *staré katalanismy* a *italianismy*, *indigenismy*, *staré lusismy* a *gallegismy*.

Mezi nedávné výpůjčky se řadí *anglicismy*, *moderní galicismy* a *italianismy*, *moderní germanismy* (tj. německé výrazy), *moderní katalanismy*, *gallegismy* a

vaskismy, rusismy, japonismy, moderní lusismy a arabismy a výpůjčky z ostatních jazyků (evropských, afrických, asijských nebo indiánských), např. české *robot*.

(2) Interference

U interferencí se jedná o influenci jednoho „nadřazeného“ jazyka na druhý, typicky vztah španělštiny a indiánských jazyků nebo ostatních jazyků užívaných na Iberském poloostrově (katalánština, galicijština, baskičtina). Interference probíhá na všech jazykových úrovních, fonologické, morfosyntaktické i lexiko-sémantické. Dochází logicky ale také k tzv. retroaktivní interferenci.

(3) Dialektové (interní) výpůjčky

Může se jednat o jakékoli výpůjčky jak v rovině diatopické, tak diastratické a nebo diafasické. První, diatopické nebo dialektové výpůjčky ve striktním slova smyslu, spočívají v přecházení výrazů různých geografických nebo diatopických variant do španělštiny (do tzv. *norma estándar*) a patří sem *andalusismy* a *amerikanismy*. Dalšími jsou diatechnické výpůjčky neboli *technicismy*. A naposled diastratické výpůjčky představují pronikání výrazů z rozdílných a rozličných sociálních skupin do „normované“ španělštiny, přičemž se jedná např. o výrazy marginálního nebo juvenilního slangu.

Formalistická klasifikace výpůjček podle Wenera Betze

Tato klasifikace je založena na stupni formální a konceptuální dependence vzhledem k modelu, aplikovaná pouze na výpůjčky lexikální. Betz tak rozlišuje **integrální výpůjčky** podle stupně formální asimilace normám přijímajícího jazyka (respektive se jedná o cizí jazykové prvky - *extranjerismos* a výpůjčky), **sémantické výpůjčky**, u nichž dochází k přechodu významu cizího slova, a **lexikální** (nebo také strukturální) **kalky**. Tyto poslední jmenované dělí dále na **kalky literální**, jež se nejvíce podobají cizímu slovu, **aproximační kalky**, kdy dochází k doslovnému překladu pouze jedné části složeného výrazu, a **kalky volné** (nebo také konceptuální), které respektují konceptuální identitu modelu, ale jsou přitom formálně nezávislé. Betz také rozlišuje mezi externí výpůjčkou, jež je výpůjčkou integrální, a interní výpůjčkou (sem patří veškeré kalky a sémantické výpůjčky).

Klasifikací výpůjček z formálního hlediska podle Haugena a Weinreicha

Výše zmiňovaní autoři dělí výpůjčky na **integrální, změnové a hybridy**, mezi nimiž ještě rozlišují hybridy derivační (*derivados híbridos*) a hybridy složené (*compuestos híbridos*). Změnové výpůjčky zahrnují různé typy sémantických výpůjček a kalků. Pokud se jedná o jednoduchá slova, jde o sémantické výpůjčky, které Haugen dělí na analoga, homologa a homofona. V případě složených tvarů a konstrukcí rozlišuje strukturální lexikální kalky a kalky syntaktické.

Typologická klasifikace výpůjček z hlediska roviny jazyka, kterou ovlivňují

Capuz¹⁸ ve své publikaci klasifikuje výpůjčky podle výše uvedeného kritéria na **formální**, kdy dochází k importaci zvuku nebo grafému, **morfologické** s indukcí morfému, a to morfemické výpůjčky (např. anglické koncovky *-man* nebo *-ing*) a morfologické výpůjčky vzniklé pomocí prefixu, sufixu, kompozicí, akronimií nebo amalgamem. Dalším typem jsou výpůjčky **sémantické** (pro něž se někdy používá výraz strukturální lexikální kalky), a to analoga (paronyma), jako např. *pieza* nebo *bolsa*, homologa (sémantické kalky), kupříkladu *archivo* nebo *ratón*, a homofona, např. *grosería*. Mezi **lexikálními výpůjčkami** jako dalším typem rozlišuje hybridy, integrální výpůjčky (jinak také importace) a lexikální kalky literální, aproximační a volné. Nakonec ve své kategorizaci přidává ještě **syntaktické a frazeologické kalky**.

1.4. Anglicismy

Jak jsme se mohli přesvědčit, jednotnou definici anglicismu bychom hledali jen stěží. Nicméně na rozdíl od ostatních termínů se většina definic anglicismů vesměs ve svém společném základě shoduje. Anglicismus je zároveň i cizím jazykovým prvkem (*extranjerismo*) a někdy bývá nazýván i barbarismem (z prostudovaných zdrojů však vyplývá, že termínu „barbarismus“ se pro anglický výraz dnes už nepoužívá).

Nezadržitelné pronikání angličtiny do španělského jazyka započalo v období po druhé světové válce, což souviselo s ekonomickou a politickou expanzí Spojených států amerických, jejichž blízkost k latinskoamerickým zemím znamenala v důsledku zejména vliv na španělštinu v Americe. Svůj podíl na tom nesly hlavně překlady různých zpravodajských agentur, nevalná úroveň filmového dabingu, technický a

¹⁸ GÓMEZ CAPUZ, Juan: *Préstamos del español: lengua y sociedad*. Arco Libros, Madrid 2004.

vědecký pokrok a v neposlední řadě společenská prestiž angličtiny, jež se stala nezbytnou moderní náležitostí člověka.¹⁹

Výraz *anglicismus* se objevil již v roce 1784, nicméně jeho bližší studii provedl až v roce 1948 panamský advokát Luis R. López Alfaro, jenž později také vypracoval první slovník anglicismů a rozdělil je do celkem jedenácti skupin. Za svůj článek si vysloužil poměrně ostrou kritiku, ale na druhou stranu i uznání některých anglicismů jako užitečných a nezbytných.²⁰

Zajímavý pohled na dané téma nabízí také Grijelmo.²¹ Podle něj se anglicismus jako nový fenomén objevuje zhruba ve 2. polovině 20. století, většina anglicismů přechází do španělštiny přes francouzštinu a jedná se hlavně o angličtinu britskou, přičemž tyto výrazy se nepřenesly ústní formou, ale prostřednictvím psaného slova (noviny, odborné články, špatné překlady..), neprošly fonetickou adaptací a objevily se v původní formě, často obtížně vyslovitelné. Je zajímavé, že za půl století se podařilo angličtině „propašovat“ do španělštiny stejně tolik slov jako arabštině za 800 let.

Začaly dokonce vznikat speciální slovníky shromažďující anglicismy, ale většina těchto slov neoznačuje žádnou novou nebo ve španělštině nevyjádřitelnou skutečnost. Angličtina, jak uvádí Grijelmo, z nějakého nejasného důvodu dostala svolení k inkorporaci slov se zvláštními grafémy, které se nepřizpůsobily svému okolí, obtížně vyslovitelnými s ohledem na fonetiku i prozódii. Tím tak angličtina dosáhla privilegia, kterému se nedostalo žádnému jinému jazyku. Přestože většina anglicismů má svůj španělský ekvivalent, z čeho tedy pramení takováto výsada?

Podle Grijelma je pravda taková, že anglicismy nejsou ani tak nezbytnými neologismy, jako spíše produktem vyšší společenské třídy, navíc posíleným díky komunikačním médiím, politikům, ekonomům a jiným. Ti, co obdivují moc USA, podléhají její ekonomické a technologické síle a ozbrojují se cizími slovy, aby setřáslí

¹⁹ MARTÍN FERNÁNDEZ, María Isabel: *Préstamos semánticos en español*. Universidad de Extremadura, Cáceres 1998.

²⁰ RODRÍGUEZ MEDINA, María Jesús: *El anglicismo en español: revisión crítica del estado de la cuestión*, Philologia hispalensis, ISSN 1132-0265, Vol. 14, N° 1, 2000, págs. 99-112 <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=624391>

²¹ GRIJELMO, Álex: *Defensa apasionada del idioma español*. Santillana Ediciones Generales, Madrid 2006.

pocit méněcennosti, nikdy nepomohou hispánské kultuře získat světovou prestiž. Naštěstí mnoho výrazů odolalo pedantské zakomplexovanosti určitých jedinců nebo skupin snažících se pomocí anglicismů udržet si vliv a výjimečnost.

Přesto však dle Grijelma nemůžeme označit angličtinu za invazivní jazyk, jelikož její vliv se šíří zcela spontánně. Jde vlastně o přání mluvčích být jazykem „napaden“ v jejich touze vymanit se podřadnosti hispánské kultury. Nadřazenost angličtiny neexistuje, je to pouze komplex některých důležitých šířitelů španělštiny.

Grijelmo ve své publikaci uvádí názor Garcíi Yebry, který prohlašuje, že z pohledu překladatele je užití cizího slova projevem jeho neschopnosti anebo projevem snobismu. K užití cizího výrazu by dle jeho názoru mělo dojít pouze v případě, že neexistuje nebo nelze vytvořit slovo v jazyce, do něhož se překládá.

Je zvláštní, že jsou to právě anglicismy, které zaplavují španělský jazyk, a ne kupříkladu germanismy. García Yerba tvrdí, že za prvé není tolik překladatelů z němčiny jako například angličtiny nebo francouzštiny, a za druhé tyto němečtí překladatelé mají mnohem lepší a kvalitnější lingvistické vzdělání.

Můžeme si všimnout, že ačkoli úroveň znalosti anglického jazyka mezi španělskou populací je obecně známé nelichotivé téma, anglickými tvary a výrazy španělština rozhodně nešetří. V kategorii cizích slov používaných ve španělském jazyce více jak polovině vévodí anglicismy a právě oblast technologie je jednou z nejvíce „postížených“ oblastí. Kromě angličtiny se kastilština inspiruje také ve francouzštině (a to zejména v oblasti gastronomie, tance a módy), italštině, němčině a japonštině, avšak tyto ostatní jazyky zdaleka nepředstavují tak rozsáhlou influenci jako právě již zmiňovaná angličtina.

Není překvapující, že mezi nejaktivnější „kontaminační“ činitele patří prostředky mediální komunikace (již dříve citovaný Grijelmo), což může být zapříčiněno jednak nedostatečnou komunikací mezi specialisty, lingvisty a novináři, ale také osobnostními charakterovými rysy a vlastnostmi jako školometství, snaha o falešnou prestiž, lenost, nevzdělanost nebo nedostatečná vnímavost. Otázkou by mohlo být, zda hloupé noviny rodí hloupé obyvatelstvo nebo naopak.

Lingvista David Crystal²² se v jednom rozhovoru dokonce nebál říci, že „Angličtina je v řadě ohledů stupidní jazyk, rozhodně nikoli nejlogičtější a nejkrásnější.“ jako reakci na tvrzení, že angličtina se stala globálním jazykem jako jazyk nejlogičtější. Globálnost angličtiny je podle něj otázkou moci, v současné době zejména ekonomické, ale za dobrý globální jazyk ji nepovažuje např. pro její složitý systém spelování. Podle Grijelma je jedna věc uzнат prvenství angličtiny na poli výzkumu, vědy a techniky a druhá považovat ji za jediný jazyk moderní civilizace.²³

Medina López²⁴ ve své publikaci označuje pojmem barbarismy veškeré cizojazyčné prvky, tedy i anglicismy. Podle něj existují tři základní postoje vůči danému fenoménu, puristický, umírněný a pojetí anglicismu v mnohem širších, jazykových a kulturních souvislostech.

Podle Mediny López je třeba na anglicismy při jejich členění nahlížet ze dvojí perspektivy, a to jako na anglicismy lexikální a anglicismy syntaktické, přičemž lexikální anglicismy jsou produktem vlivu anglického jazyka na slovní zásobu, a tudíž jsou mluvčími snáze rozpoznatelné. Medina López zmiňuje Alfarův *Slovník anglicismů*, v němž autor rozlišuje anglicismy nadbytečné, neodůvodněné a defektní, jichž je většina, a pak neologismy a cizí jazykové prvky (*extranjerismos*), které jazyk obohacují.

Medina López také uvádí několik klasifikací anglicismů podle frekvence jejich používání. Např. Lope Blanch rozdělil anglicismy do pěti skupin, a to anglicismy běžného užití, velmi běžné anglicismy, anglicismy užívané z poloviny, anglicismy málo užívané a anglicismy sporadické. Podobného kritéria použili také Antonio Quilis nebo Humberto López Morales.²⁵

Lexikální anglicismy lze členit ale také podle míry jejich asimilace. Medina López odkazuje např. na dělení podle Emilia Lorenza, který rozlišuje tzv. „syrové“ anglicismy (výrazy přejaté v nezměněném tvaru do španělštiny), anglicismy ve stadiu

²² HORÁČKOVÁ, Alice: *Prachy mluví, tak se hovoří anglicky*. Mladá fronta Dnes (rozhovor s Davidem Crystalem), Praha 10.9. 2002

²³ GRIJELMO, Álex: *Defensa apasionada del idioma español*. Santillana Ediciones Generales, Madrid 2006.

²⁴ MEDINA LÓPEZ, Javier: *El anglicismo en el español actual*. Arco Libros, Madrid 2004.

²⁵ Tamtéž.

aklimatizace (např. *fútbol*), kompletně přizpůsobené anglicismy, kalky a sémantické kalky.

Vraťme se nyní k výše zmiňovanému syntaktickému anglicismu. Výraz *syntaktický* je zde chápán poněkud širěji, protože zahrnuje jak samotnou syntax, tak morfologické aspekty (např. slovesa, trpný rod, užití příslovcí nebo předložek). Patří sem i různé obraty, idiomy nebo ustálená slovní spojení.

Klasifikace anglicismů ve španělštině podle formalistů

Gómez Capuz²⁶ nabízí dělení anglicismů do tří skupin. Tou první jsou **anglicismy zjevné** (*anglicismos patentes*), jimiž jsou veškeré formy identifikovatelné jako anglické a kam patří „syrové“ anglicismy, cizí jazykové prvky – *extranjerismos* a asimilované výpůjčky. Druhou skupinu tvoří **skryté anglicismy** (*anglicismos no patentes*) neboli také jednoslovné kalky, a jako třetí uvádí skupinu **víceslovných kalků** (např. *fin de semana*).

Co tedy může vést mluvčí k užívání anglicismů namísto vlastních jazykových prostředků? Autorky Bolaños-Medina a Luján- García²⁷ ve své práci odkazují na lingvistku Rodríguez Seguru, podle níž užívání anglicismů napomáhá několik následujících skutečností. Užití anglicismu místo španělského slova může být důsledkem neexistence španělského výrazu nebo jeho příliš komplexním ekvivalentem, může to být velká obecnost anglicismu, záměr eufemistického vyjádření nebo znak určitého specializovaného oboru či tématu. Anglicismus může ale také sledovat jiné cíle, jako je určitý záměrný efekt sdělení pro posluchače nebo čtenáře (komický, překvapivý apod.), potřebu pojmenovat doposud neexistující věc nebo skutečnost, nebo také pouhou demonstraci snobismu a snahu o jisté intelektuálství. Jedním z důvodů preference anglicismů před španělskými slovy může být i fakt, že často představují kratší variantu španělského výrazu.

²⁶ GÓMEZ CAPUZ, Juan: *Préstamos del español: lengua y sociedad*. Arco Libros, Madrid 2004.

²⁷ BOLAÑOS-MEDINA, Alicia, LUJÁN-GARCÍA, Carmen: *Análisis de los anglicismos informáticos crudos del léxico disponible de los estudiantes universitarios de traducción*. Lexis; Vol. 34, No. 2 (2010); 241-274.

1.5 Barbarismy

Podle lingvistů z *Centro Virtual Cervantes* je třeba jednoznačně odlišit výrazy cizí jazykový prvek (*extranjerismo*) a barbarismus. Výrazem *extranjerismo* označujeme slovo nebo obrat cizího původu, ať už je či není v jazyce pevně zakomponován, který je akceptován pro svou vhodnost či nikoli. Někdy je zaměňován s termínem barbarismus, což není to samé, jelikož slovem barbarismus nazýváme spíše jakoukoli jazykovou nebo syntaktickou chybu, jež nenáleží do běžné konstrukce normálního jazyka.²⁸

Slovo barbarismus ve vztahu k jazyku se objevuje již ve slovníku *RAE* z počátku 17. století, kdy prakticky označovalo člověka špatně ovládajícího latinský jazyk. V jednom ze smyslů, v jakém ho známe dnes, čili cizí slovo neúplně včleněné do lexika, ho najdeme poprvé ve slovníku *RAE* z roku 1989.

Podíváme-li se na výše uvedené definice v několika různých vybraných slovnících, zjistíme, že nejsou ve své terminologii, ostatně jako i v jiných případech lingvistické teorie, vůbec jednotné. Zatímco podle některých je barbarismem jakékoli slovo ve španělštině přejeté z cizího jazyka (v některých je dokonce barbarismus a cizí slovo naprostým synonymem, viz *Diccionario Manual de la lengua española*), jiné svou verzi doplnily o bližší určení termínu - „*no está incorporado totalmente*“, což ve svém důsledku může být více zavádějící než upřesňující.

Martín Vivaldi²⁹ ve své knize definuje barbarismus jako chybu nebo zlovyk spočívající v používání špatně zformovaných nebo pozměněných slov vlivem některého z cizích jazyků, která se tak nepodřizují pravidlům jazyka-příjemce, a cizí slovo pak jako formu barbarismu, jímž se stává cizí výraz nebo obrat aplikovaný se svou původní ortografií a s původní výslovností a jehož užívání by se měli mluvčí vyvarovat v případě, že není akceptován Španělskou královskou akademií. Extrémem jsou tzv. jazykoví puristé, kteří odmítají uznat jakýkoli jiný výraz než právě a pouze ten uvedený ve slovníku *RAE*. Novátoři, jako jejich protipól, jsou naopak přívrženci všeho nového a jakákoli jazyková inovace je pro ně dobrá a užitečná.

²⁸ http://cvc.cervantes.es/lengua/biblioteca_fraseologica/n1_cantera/lexico_12.htm [cit. 20.2.2014]

²⁹ MARTÍN VIVALDI, Gonzalo: *Curso de redacción. Teroría y práctica de la composición y del estilo*. Paraninfo, Madrid 2006.

2. Jazyk a moderní technologie

Nejsou to pouze lingvisté a jiní akademičtí pracovníci, kteří věnují fenoménu cizích jazykových prvků svou pozornost a studia, ale o tuto oblast se zajímají i někteří inženýři a informatici.

Na mezinárodním kongresu španělského jazyka v Mexiku v roce 1997 účastníci došli k závěru, že expanze nových technologií spojených s ekonomickými zájmy urychluje vnucování cizích externích prvků do hispánského světa, jehož normovaná sdělení ochuzují jazyk a myšlení, dokonce nazvali tuto globalizaci „severoamerikanizací“. Tato standardizace tak okrádá mluvčí o možnost jejich vlastního vyjádření a nahrává výhře jednotného standardizovaného smýšlení.

Grijelmo³⁰ je toho názoru, že jazyk by se měl formovat zezdola, být produktem široké veřejnosti, nicméně v současné době jej vytvářejí spíše společenské špičky, mezi něž patří i podniky a firmy zabývající se informatikou a počítačovými technologiemi. Díky jazykové neznalosti informatiků se zanedbávání jazyka v jejich binárním světě mění na hotovou spoušť.

Grijelmo se dále zamýšlí se nad tím, nač je třeba dělat uměle rozdíl mezi reálným a virtuálním životem, a uvádí několik příkladů. Tak např. židle je stále židle, ale v počítači se místo *orden* použije *comando*. To, co je v normálním životě *copiar*, v počítači je *bajar*, *adjuntar* je „*atachar*“ (z anglického *attachment*) nebo *plug-in* jednoduše *enchufar*. S přáteli v baru si povídáme, ale s přáteli na internetu si *chatujeme*. Autor celou situaci shrnuje následovně, když říká: „*Por tanto, si hablamos con unos amigos en un bar, entonces estamos charlando. Pero si hablamos con unos amigos por Internet, entonces estamos chateando, lo cual resulta de lo más absurdo porque donde se sirven los chatos es en el bar.*“

Profesor Lechuga Quijada³¹ má zato, že není ani tak ohromující fenomén obrovského množství technicismů a slov „spanglish“ týkající se počítačových

³⁰ GRIJELMO, Álex: *Defensa apasionada del idioma español*. Santillana Ediciones Generales, Madrid 2006.

³¹ LECHUGA QUIJADA, Sergio: *El lenguaje en Internet y el cariño por el castellano*. revista Alacena, agosto 1998

technologií, ale pasivita lidí, kteří je akceptují bez jakéhokoli zvážení a kritického myšlení, a jejich nedostatek lásky a citu ke španělštině.

Ale v dnešní moderní době můžeme využít k pojmenování nových skutečností stará slova, dokonce stará několik století, viz *azafata*, *chupa* nebo *cibernética*, stejně tak jako *pero* je i dnes pořád *pluma*, ačkoli byt' sebemenší část ptačího těla bychom na něm hledali marně.

Zmíněný autor naráží také na kvalitu překladových či výkladových slovníků vytvořených společnostmi zabývající se informačními technologiemi, jako např. Microsoft, které jsou podle něj z důvodu nedostatečné znalosti jazyka mnohých informatiků dost často k ničemu.

Cizím jazykovým prvkům, a to konkrétně anglicismům, se věnovali ve své práci a výzkumu také již výše zmiňované autorky Bolaños-Medina a Luján-García.³² Ve své práci odkazují na Victorii López, podle níž je upřednostňování anglicismů ve sféře informačních technologií dána neznalostí morfologických zásad a pravidel procesu slovtvorby, nezájmem o původ a pravý význam cizího výrazu, anebo jednoduše snahou o „zjednodušování“. Jedním z argumentů odborníků z oblastí informatiky pro upřednostňování anglicismů je snaha o vytvoření jednotné terminologie platné a srozumitelné ve všech jazycích, a to z důvodu lepší vzájemné komunikace mezi specialisty v daném oboru, a také usnadnění propagace a rozšiřování komerce produktů informačních technologií. Jde tu o globalizační tendenci a snahu o uniformitu odborné terminologie.

Ať už se postavíme na stranu obhájců anglicismů nebo naopak na stranu jejich odpůrců, stále zůstává podle autorek práce jeden nedořešený problém, jímž jsou nedostatečně definovaná pravidla při jejich začleňování do španělského lexika.

³² BOLAÑOS-MEDINA, Alicia, LUJÁN-GARCÍA, Carmen: *Análisis de los anglicismos informáticos crudos del léxico disponible de los estudiantes universitarios de traducción*. Lexis; Vol. 34, No. 2 (2010); 241-274.

III. Praktická část

1. Cíle a metoda

Praktickou část své bakalářské práce jsem zpracovala metodou kvalitativního výzkumu, jehož cílem bylo zmapování užití cizích jazykových prvků v novinových článcích, jejich klasifikace, komentář jednotlivých vybraných výrazů a zejména prokázání existence a možnosti využití španělského ekvivalentu namísto cizího výrazu.

Výzkum, při němž byly zaznamenávány cizí jazykové prvky, jsem realizovala analýzou novinových článků týkajících se moderních, zejména informačních komunikačních technologií³³, přičemž jsem měla k dispozici vzorek o celkovém rozsahu patnáct tisíc slov. Veškeré nalezené výrazy jsem na základě předešlých teoretických kritérií rozřadila do čtyř skupin a rozlišila tak cizí jazykové prvky, výpůjčky, kalky a neologismy. Jelikož teorie týkající se tohoto fenoménu není zcela ujednocená a pojetí stejných termínů se mohou u různých autorů lišit, byla klasifikace některých cizích jazykových výrazů poměrně obtížná a nejednoznačná. Pro možnost porovnání a také pro zajímavost jsem uvedla výrazy do kontextu s jejich českými ekvivalenty. Seznam veškerých výrazů je zpracován v příloze ve formě přehledných tabulek.

Výzkumným materiálem byl španělský denní tisk *La Vanguardia*, a to jeho elektronická verze, a náhodně vybrané články v již výše uvedeném rozsahu od roku 2013 do současnosti, přičemž shromažďovaná data byla lexikálního charakteru.

2. Výzkumný materiál - *La Vanguardia* - základní informace a historie³⁴

La Vanguardia je jeden ze španělských deníků vycházející od roku 1881 v Barceloně, od roku 2011 jej lze zakoupit rovněž v katalánštině a v téměř plné podobě je k němu čtenářům umožněn také přístup k elektronické podobě. Podle OJD³⁵ (*Oficina de Justificación de la Difusión*) v minulém roce dosáhl deník průměrného počtu téměř

³³ Pojmem informační a komunikační technologie se pro účel této práce rozumí zejména počítače, mobilní telefony a jejich vybavení.

³⁴ <http://www.grupogodo.net/institucional/historia/index.html> [cit. 14.4.2014]

³⁵ <http://www.introl.es/buscador/> [cit. 14.4.2014]

dvou set tisíc výtisků denně. V současné době se tiskne každý den nejen v Barceloně, ale také Madridu a Belgii, jejím ředitelem a vydavatelem je v současnosti Javier Godó.

Historie deníku *La Vanguardia* se datuje od 1. února roku 1881, kdy dva obchodníci, bratři Carlos a Bartolomé Godó, publikovali jeho první číslo. Tehdy měly noviny spíše politický charakter a obsah, nicméně o sedm let později se začaly publikovat jako moderní a nezávislý deník s různorodým obsahem a otevřely se také mladým umělcům a intelektuálům. Na počátku 20. století se *La Vanguardia* stala předním španělským deníkem s velkou prestiží také za hranicemi země.

Po vypuknutí španělské občanské války v roce 1936 přešel deník do vlastnictví katalánské autonomní vlády (*Generalitat de Catalunya*). Po Frankově vítězství se *La Vanguardia* vrátila do rukou původních majitelů se změněným názvem na *La Vanguardia Española* a s novým Frankem dosazeným ředitelem. Ten se oficiálně prezentoval jako nepřítel všeho katalánského a deník tak začal procházet těžkým obdobím, přesto si však udržel své prvenství mezi španělským tiskem. Koncem 60. let začal deník podporovat demokratické změny v zemi, znovunastolení monarchie, obnovení katalánské autonomní vlády a v roce 1978 opět začal používat svůj původní název *La Vanguardia*.

3. Výsledek analýzy

Ve zkoumaném textovém vzorku bylo nalezeno přes pět desítek cizích jazykových prvků, to znamená slov, která při použití ve španělštině neprošla žádnou ortografickou ani sémantickou asimilací. Všechna, až na jednu výjimku výrazu pocházejícího z katalánštiny, jsou přejatá z anglického jazyka. Rovněž tak byl nalezen zhruba stejný počet výpůjček a kalků a devět výrazů, které bych označila termínem neologismus. Následně se soustředím na některá vybraná slova a podrobím je hlubší analýze s komentářem.

3.1 Neologismy

Výrazy *ciberdelicencia*, *ciberdelito* a *cibercrimen*, týkající se počítačové kriminality (termín zavedený též do českého trestního práva), považuji za “vkusné“ a potřebné španělské neologismy vytvořené pomocí velmi častého procesu slovtvorby, a to prefixem *-ciber*. Jde o výrazy vytvořené jednoduše z nutnosti pojmenovat novou

skutečnost, již je trestná činnost páchaná za použití počítačů a internetu. Nejedná se pouze o počítačové pirátství (nelegální stahování a kopírování obsahu internetových stránek či jejich úmyslné poškozování) nebo zveřejňování, rozšiřování a distribuci např. dětské pornografie, ale také o páchání již známých trestných činů jako např. krádež, podvod, vydírání, zpronevěra a jiné.

Slovo *coinnovación* („*La coinnovación es la unión de dos conceptos, la innovación y la colaboración*“) se zdá být v daném kontextu pouze stylistickým jazykovým prvkem mluvčího vyjadřujícího se v článku k určité skutečnosti. Z morfologického hlediska bychom pak dané slovo mohli označit jako složené, vzniklé po apokopě výrazu *colaboración*. Stejně tak výraz *hiperconectado* („*Las empresas turísticas tienen, en estos viajeros hiperconectados, la oportunidad de analizar sus experiencias y ofrecerles propuestas afines a sus intereses.*“) považuji za další čistě expresivní stylistický výraz autora článku.

Co se týká výrazu *externalizar* („*Hoy en día, gracias al estado del arte de las tecnologías de la información y la mejora en las comunicaciones, no solo las grandes corporaciones pueden externalizar en centros de procesos de datos (CPD) dichos sistemas.*“), osobně ho považuji za zbytečné z hlediska lingvistické ekonomie, jelikož jeho koncept je možno vyjádřit jinými již existujícími a používanými španělskými slovy jako *delegar*, *encargar*, *ceder* nebo *pasar*. Vzhledem ke kontextu zde také vyvstává otázka, zda autor nechtěl spíše říci „začlenit“. Navíc se domnívám, že by se mohlo jednat o výpůjčku z angličtiny, kde ovšem slovo *externalize* znamená „projevit (se)“, stejně tak jako španělské *externar*.

Geolocalización („*Se considera un uso extendido de la geolocalización, un 65% lo ha utilizado alguna vez y un 21% lo usa habitualmente.*“) je dalším výrazem odrážejícím vědecký a technický pokrok, jímž jsou programy umožňující určit zeměpisnou polohu objektu ať už za pomoci počítače nebo v současné době i mobilního telefonu či jiného přenosného přístroje.

Slovo *internauta* je ve španělštině hojně užívaným výrazem, a to i přesto, že stejný koncept vyjadřuje již existující a ve slovníku RAE začleněné slovo *cibernauta*. Pokud se podíváme na užití obou dvou slov v korpusu (CORPES XXI.), zjistíme, že slovo *cibernauta* bylo užito přibližně desetkrát méně než výraz *internauta*. Dle mého

názoru je toto jeden z případů, kdy by bylo vhodné reflektovat více potřeby a tendence jazyka a mluvčích.

3.2 Cizí jazykové prvky (*extranjerismos*)

V rámci bližší analýzy a komentáře k některým z těchto výrazů jsem se rozhodla rozdělit je do tří skupin. První skupinou jsou cizí slova přijatá Královskou španělskou akademií (*blog, chip, hardware, internet, marketing, software, web*), ve druhé skupině jsou zařazena slova, pro něž neexistuje nebo se běžně neužívá jejich španělský ekvivalent (slova potřebná nebo velmi rozšířená), a obsahem třetí, a zároveň také největší, skupiny jsou cizí slova, která mají existující a běžně užívaný španělský výraz, označovaná RAE jako nadbytečná a nepotřebná. Toto rozdělení má být pouze orientační, protože u některých slov nelze jednoznačně rozhodnout, do které ze tří daných skupin by měla správně patřit (kromě skupiny první, oficiálně dané).

(a) Cizí slova registrovaná ve slovníku RAE

Výraz *blog* hodlá RAE včlenit do svého slovníku v rámci nové edice. Je zajímavý sám vznik slova, protože *blog* není anglickou verzí pro španělské slovo *bloc* (zápisník), ale slovem složeným (*weblog*), a to navíc na bázi prvotní afereze (ve španělštině nepřilíš častý morfologický proces) výrazu *web*, kdy zůstává koncové *b* připojeno ke slovu *log* (záznam, zápis), přeloženo tedy celé jako „internetový zápisník“. Dle mého názoru se ale jedná o slovo zbytečné, místo nějž by stačilo jen rozšířit význam již existujícího španělského slova *bloc* a přidat např. nové heslo „*bloc virtual*“.

Slovo *chip* přejaté z angličtiny se ve slovníku RAE objevilo poprvé v roce 1989. Alzugaray³⁶ pro něj navrhuje španělské výrazy *chipe, placa* nebo *microplaqueta*. Výraz *internet* by se měl také objevit v nové, v pořadí již 23. edici slovníku RAE. Slovo *web* kupodivu slovník RAE také registruje, ačkoli pro něj existuje španělský ekvivalent *red*. Tři zbývající slova *hardware, marketing* a *software* sice RAE registruje, ale ve slovníku je nalezneme označena kurzívou a s poznámkou „*voz inglesa*“, což znamená, že se jedná o čisté anglicismy. Ačkoli všechna tři slova mají španělské ekvivalenty, jejich užívání se patrně stalo natolik běžným, že dokonce i RAE tuto skutečnost ve svém slovníku zaznamenala. Pro slovo *marketing* doporučuje Alzugaray zajímavou variantu,

³⁶ ALZUGARAY, Juan José: *En defensa de la lengua española*. Ediciones Encuentro, Madrid 2004.

a to slovo *merca*, hovorový výraz odvozený od *mercar* (oba dva registrované slovníkem RAE).

(b) Slova potřebná, velmi rozšířená nebo slova bez vhodného španělského ekvivalentu neregistrovaná ve slovníku RAE

Pokládám za nutné zdůraznit, že v tomto případě se jedná o čistě subjektivní klasifikaci, založenou na osobní zkušenosti a poznacích. Vzhledem k tomu, že jde o slova neregistrovaná slovníkem RAE, jejich potřebnost či rozšířenost může být samozřejmě tématem k diskusi, a to zejména pokud bude zohledněn aspekt lingvistické ekonomiky. Celkově se bude jednat pouze o několik málo slov ze zkoumaného vzorku: *cookies*, *e-mail*, *freemium*, *megabit*, *wifi* a *zettabyte*.

Termín *cookies*³⁷ je v informatice velmi používaný a rozšířený. Se španělským kalkem *galletas informáticas* se naopak setkáme jen velmi zřídka. Ačkoli existují španělská slova pro tento výraz (*chivato*, *soplón*, *testigo*, *fizgón*), která velmi dobře vystihují povahu této počítačové aplikace, lingvista José Antonio Millán³⁸ navrhuje spíše jeho asimilaci a integraci do španělského lexika jako výpůjčku ve tvaru „*cuquis*“. V češtině se můžeme setkat někdy i se slovem „kukiny“ („*Navíc pro každý server, resp. doménu, se ukládají kukiny zvlášť, tudíž se nemusíme bát, že by se nám kukina přepsala kukinou stejného názvu z jiného webu.*“).

Anglicismus *e-mail* má svůj španělský a často používaný ekvivalent *correo electrónico*. Protože se ale v dnešní době téměř veškerá písemná komunikace realizuje formou elektronické pošty, jedná se o cizí slovo velmi rozšířené a velmi často užívané. Na jednu stranu bychom mohli trvat na striktním používání španělského výrazu, na druhou stranu je třeba brát v potaz fakt, že slovo *e-mail* je čtyřikrát kratší a z hlediska výslovnosti nepředstavuje pro španělského mluvčího žádnou velkou obtížnost.

Cizí slovo *freemium* („*En cuanto al modelo de negocio de apps, el usuario prefiere las gratuitas con publicidad (53%), luego las freemium (35%) y por último las*

³⁷ Je otázkou, proč se užívá právě slovo *cookie* (česky sušenka nebo koláček). Podle Millána by mohlo jít o inspiraci z dětského kresleného seriálu „*Cookie Monster*“, stejným slovem se ale také v argotu amerických pilotů označovaly za války letecké bomby. Podle mého názoru bychom mohli vycházet také z anglického výrazu *smart cookie* (česky možno přeložit jako „filuta“).

³⁸ MILLÁN, José Antonio: *Vocabulario de ordenadores e Internet*. http://jamillan.com/v_index.htm [cit. 30.4.2014]

de pago (12%).“) vzniklo spojením anglických slov *free* a *premium*. Dalo by se tedy považovat za anglický neologismus, který přešel do španělštiny jako anglicismus. Jedná se o výraz bez španělského ekvivalentu, který by mohl dát v budoucnosti místo nějakému španělskému kalku.

Pokud se jedná o anglicismus *wifi*, ten je zkratkou anglického *Wireless Fidelity*. Pro jeho značné rozšíření a užívání a také pro, z mého pohledu, přílišnou krkolomnost jeho velmi zřídka užívaného španělského kalku *fidelidad inalámbrica*, se přikláním k jeho akceptaci při užívání v rámci španělského lexika. Otázkou je zde spíše správná ortografická podoba výrazu, kterou by byl nejspíše tvar *Wi-Fi*, jenž ovšem postupem času ztratil svůj původně abreviační koncept, a z tohoto důvodu se tak v současné době setkáme často právě i s formou *wifi*.

Poslední dva cizí výrazy *megabite* a *zettabyte* představují speciální technicismsy, jejichž základ je řeckého původu. Jedná se o informační jednotky v oblasti výpočetní techniky, jejichž užitečnost a potřebnost je z mého názoru jednoznačná. Nicméně Alzugaray přichází s termíny *bite* nebo *bitio* namísto anglického *bit*, majícím původ ve slovním spojení *binary digit* (ačkoli *bit* je existujícím heslem ve slovníku RAE) a s výrazem *octeo* pro jednotku *byte*.

(c) Cizí slova nadbytečná a nepotřebná

Výrazů spadajících do této poslední skupiny bylo nalezeno v textovém vzorku poměrně velké množství. I tady lze určitě u některých slov polemizovat o jejich akceptovatelnosti a vhodnosti jejich užívání anebo dokonce začlenění do španělského lexika. Za neopodstatněná a totálně nadbytečná slova pro španělský jazyk považuji všechny tyto následující výrazy, a to z toho důvodu, že všechny mají svůj španělský ekvivalent (viz tabulky v příloze): *app*, *banner*, *bitcoin*, *bug*, *bullying*, *celebrity*, *conseller*, *dark net*, *deep web*, *e-Bay*, *hacker* a *hacking*, *legacy*, *link*, *marketplace*, *microblogging*, *millennials*, *mouse*, *netbook*³⁹, *off-line*, *on-line*, *pendrive*, *peer-to-peer*, *post*, *roaming*, *router*, *shooter*, *smart*, *smartphone*, *smartwatch*, *spin-off*, *start up*, *streaming*, *tablet*, *timeline*, *trending topic*, *tweet*, *webcam*, *zoom*.

³⁹ *Netbook* je typem přenosného počítače, proto se domnívám, že pro něj lze použít španělský výraz *ordenador portátil* (ačkoli je např. menší a neobsahuje CD mechaniku).

3.3 Výpůjčky

Většina výpůjček nalezených v textech má svůj původ v angličtině nebo francouzštině. Za povšimnutí stojí užití slova *viral* („*En esta cifra está incluido el 18% de los adultos que se graban a sí mismos y que distribuyen ese material, a menudo con la esperanza de que el vídeo se convierta en un fenómeno viral.*“), které stejně tak jako v angličtině, češtině i ve španělštině znamená „virový“ (v angličtině též existuje slovní spojení *viral email*⁴⁰). Je evidentní, že se jedná o využití metafory (virové onemocnění se obvykle rychle šíří mezi velkou částí populace), i v češtině se dnes setkáváme často s výrazem „virální video“.

Kuriózní je pak adaptace anglického *tweet*, které se objevuje jednak v asimilované formě *tuit* (jedno ze slov, které se možná objeví i v nové edici slovníku RAE), ale také jako „*twit*“, což je existující anglické slovo znamenající „pitomec“. Jak správně podotýká Isabel Álvarez⁴¹, když už se novináři a redaktoři uchylují k užívání cizích slov, měli by se alespoň dbát na jejich správnou ortografii.

Ačkoli jsou některé z výpůjček akceptované Královskou španělskou akademií, jejich užívání se mi zdá zbytečné vzhledem k tomu, že pro ně existuje mnoho jiných španělských synonym. Zařadila bych sem konkrétně slova *líder* a *mánager*, která je možné nahradit výrazy jako *director*, *jefe*, *encargado*, *monitor*, *gerente*, *representante*.

3.4 Kalky

V analyzovaných textech se objevují kalky jednoslovné i víceslovné, většinou gramatické (např. *hora punta*, *pantalla táctil*, *línea fija*), ale také hybridní (*pad táctil*, *cloud pública*). Převážně jde o kalky doslovné, i když jsem narazila i na kalk aproximační (*gafas de realidad aumentada*). Vzhledem k tomu, že se v práci zabývám čistě lexikálními prvky, ponechala jsem stranou kalky syntaktické.

V analyzovaných textech se ten samý výraz někdy objevuje jako doslovný gramatický kalk *nube privada* („*Algunas empresas utilizan Private Cloud o nubes privadas por razones de seguridad y política interna.*“), jindy jako hybridní kalk *cloud*

⁴⁰ Jedná se o zprávu rozeslanou elektronickou poštou jedním uživatelem mnoha dalším, kteří ji opět rozesílají dál ostatním uživatelům.

⁴¹ ÁLVAREZ, Isabel: *Importación de anglicismos a través de la prensa española*. www.santiago.cu/hosting/linguistica/descargar.php?d=1126 [cit. 30.4.2014]

privada („*El valor añadido de IPM es dar las ventajas de las cloud públicas combinadas con las cloud privadas.*“). V češtině jsem dokonce našla použití doslovného překladu „oblak“ („*Zopakujme si, co má Oblak nám malým nedůležitým lidičkám nabídnout.*“). Pokud existuje ekvivalent cizího slova, došlo k jeho rozšíření a hojně se používá (tak jako je tomu u španělského *nube*), je dle mého názoru pak hybridní kalk zbytečným jazykovým prvkem.

Zajímavý je i slovní výraz *plan piloto* („*Telefónica arrancó hace un mes un plan piloto en Sant Pere de Ribes (Barcelona) para probar un servicio que conecta los servidores de Internet de varios vecinos.*“). V angličtině by se totiž původně podle mého názoru mohlo jednat o výraz *pilot plant* – v překladu vývojový závod nebo provoz a nikoli *plan* – v překladu plán (v tomto slova smyslu se užívá slovních spojení *pilot project* nebo *pilot study*). Otázkou pak je, zda výraz *plan piloto* je skutečně kalkem z angličtiny, vzhledem k tomu, že slovo *piloto* může být ve španělštině i adjektivem, vyjadřujícím jistou experimentálnost.

3.5 Zkráceniny

Stranou cizích slov pak stojí také tři výrazy *mega* („*[...] este aparato se conecta automáticamente por Wifi con otros routers del entorno [...] de modo que los megas que no utilizan los demás clientes se redistribuyen [...].*“), *teleco* („*Aquellas telecos que no cumplan este requisito seguirán sujetas a las normas de la UE que regulan el precio del roaming [...].*“) a *micro* („*El FBI puede activar los micros de móviles Android a distancia para espiar.*“). Ve všech třech případech se jedná o apokopu slov *megabyte*, *telecomunicaciones* (zkratkovité označení pro telekomunikační společnost) a *micrófono*. Podle mého názoru se jedná o stylistický prohřešek v podobě užití neadekvátního výrazu pro daný styl novinového článku. Nestojíme sice před textem z odborné publikace určené odborníkům, nicméně by měl být zachován neformální vyjadřovací styl. Výrazy *micro* a *teleco* můžeme najít ve speciálním slovníku.⁴²

⁴² CARBONELL BASSET, Delfín: *Diccionario sohez de uso del español cotidiano*. Ediciones del Serbal, Barcelona 2007.

4. Shrnutí

Výsledky výzkumu ukázaly, že jsou to právě anglicismy, které se nejvíce objevují v pozici cizích jazykových prvků. Profesorka Rodríguez Medina⁴³ ve svém článku zmiňuje J. Englanda a J. L. Caramése, kteří se koncem sedmdesátých let začali jako jedni z prvních zajímat o anglicismy ve španělském tisku ve své publikaci „*El uso y abuso de anglicismos en la prensa española de hoy*“ a navázali tak na výzkum, který započal Marcos Pérez se svou knihou „*Los anglicismos en el ámbito periodístico: algunos de los problemas que plantean.*“ Největší přínos jejich práce spočíval podle autorky ve skutečnosti, že upozornili na potřebu nahlížet na anglicismy o něco komplexněji a také na nutnost vyhnout se přitom příliš rigidním kritériím určujících vhodnost užití anglicismů.

Cizím jazykovým prvkům, a to především anglicismům ve španělštině v oblasti moderních, zejména informačních technologií, se věnoval také J. J. Alzugaray (zmiňovaný v závěrečné části práce). I přes své vzdělání v oblasti technického inženýrství zaujímal dle mého mínění k cizím slovům poměrně dost striktní až odmítavý postoj, snažící se popularizovat španělské výrazy i pro taková slova jako např. *chip* nebo *robot*.

Výsledek analýzy ukázal, že drtivá většina cizích jazykových prvků jsou anglicismy a jen minimální množství používaných cizích slov je opravdu nezbytně nutné (tj. že pro téměř každé cizí slovo existuje španělský výraz). Na druhou stranu je díky poměrně značnému množství kalků i sémantických výpůjček znát, že španělština se dokáže z cizostí dobře vypořádat a dát šanci svým vlastním jazykovým zdrojům.

IV. Závěr

Podle Alzugaraye⁴⁴ je jedním z důvodů úpadku španělského jazyka nepřirozené a umělé rozdělení technického pokroku a humanismu, kdy vlivem množství cizích termínů a obrátů vede k jeho ochuzování. Důsledkem je pak hrubá jazyková deformace zapříčiněná jak rychlým technologickým pokrokem, tak lidskou netečností, a proto by se španělština měla oprostít od cizích výrazů.

⁴³ RODRÍGUEZ MEDINA, María Jesús: *El anglicismo en español: revisión crítica del estado de la cuestión*. Philologia hispalensis, ISSN 1132-0265, Vol. 14, N° 1, 2000 , págs. 99-112 http://institucional.us.es/revistas/philologia/14_1/art_8.pdf [cit. 15.4.2014]

⁴⁴ ALZUGARAY, Juan José: *En defensa de la lengua española*. Ediciones Encuentro, Madrid 2004.

Gómez Capuz⁴⁵ považuje lexikální imigraci za nebezpečnou pro jazyk v případě, že se stane nekontrolovatelným, abusivním a příliš asimilovaným živlem, což se děje důsledkem vlivu médií a lidské netečnosti a nedbalosti.

Grijelmo⁴⁶ lamentuje nad tím, že dnes člověk necítí hanbu za to, že píše špatně. Úpadek jazyka je podle něj fenoménem podporovaným zejména médii masové komunikace; je těžké učit jazyku studenty čtoucí denní tisk, který jim rozhodně nemůže jít příkladem.

Španělská královská akademie v každé své nové edici slovníku určitá cizí slova „legalizuje“; ta zpravidla předtím projdou určitou ortografickou modifikací. Musíme mít totiž na paměti, že překlad některých technických termínů je velmi obtížný, neku-li nemožný, a proto patrně nezbyvá nic jiného než vzít tyto lexémy na milost. I to by ale mělo mít nejspíše své hranice, díky nimž se lze vyhnout určité grotesknosti. Například slovo *hardware*, Španělskou královskou akademií oficiálně uznané, se nemůže nejspíš dočkat lepší fonetické performance než roztomilého španělského „charuare“.

Aroca Sanz⁴⁷ ve svém „*Slovníku atentátů*“⁴⁸ konstatuje, že je třeba pečovat o estetiku zvukové stránky jazyka, a španělštiny, jako řeči foneticky a graficky velmi krásné, obzvlášť. Na druhou stranu se podle něj žádný jazyk nemusí stydět za užívání cizích slov, pokud je ve svém lexiku postrádá. Podle něj je nebezpečnou „invazí“ pro každý jazyk, především pro španělštinu, záplava špatných překladatelů.

Současné tendence v mnoha oblastech dnes všeobecně směřují ke zjednodušování, zkracování a urychlování. Myslím, že v případě jazyka je třeba velmi dobře zvážit vhodnost tohoto novodobého trendu. Dle mého mínění je při formaci lexika a jeho obohacování dobré na jednu stranu brát v úvahu lingvistickou ekonomiku, ale na druhou stranu, a to především, by se měl respektovat celkový charakter daného

⁴⁵ GÓMEZ CAPUZ, Juan: *La inmigración léxica*. Arco Libros, Madrid 2005.

⁴⁶ GRIJELMO, Álex: *Defensa apasionada del idioma español*. Santillana Ediciones Generales, Madrid 2006.

⁴⁷ AROCA SANZ, Juan: *Diccionario de atentados contra el idioma español*. Ediciones del Prado, Madrid 1997.

⁴⁸ Každý pomyslný „atentát“ autor doplnil obrázkovým symbolem značícím adekvátní „trest“ za užití takového výrazu, od toho nejmírnějšího jako napomenutí přes domácí vězení, pokutu, převýchovný ústav, vězení až po doživotní vězení, upálení na hranici nebo šibenici. Za slova pro španělštinu nepřijatelná považuje i některá, dnes již evidovaná slovníkem RAE, jako např. *bloc*, *test*, *chip*, *líder*, *software*, *hardware* nebo *marketing*.

jazyka. Často se stává, že skutečnost, kterou lze např. v češtině nebo angličtině vyjádřit pomocí jednoho slova, ve španělštině potřebuje výraz několikaslovný. Pouze z tohoto důvodu však není potřeba se uchýlovat automaticky k cizímu slovu, byť kratšímu nebo fonologicky méně „náročnému“. Španělský rodilý mluvčí si patrně není určité komplexnosti svého jazyka vědom, ale z vlastní zkušenosti vím, že začínajícím studentům španělštiny se zdá kastilština krkolomná, obtížná na porozumění a příliš „rozvláčná“.⁴⁹

Rychlost vývoje lidské společnosti se odráží v rychlosti jazykových změn, proto bych na úplný závěr ráda vyjádřila souhlas s tvrzením již zmiňovaných autorek Bolaños-Medina a Luján-García⁵⁰ o potřebě neustálé revize a aktualizace daného tématu.

⁴⁹ Nejdelší španělské slovo uvedené ve slovníku RAE má dvacet tři písmen (*electroencefalografista*), přičemž průměrná délka španělského slova je 8,76 písmene. Morfologickými procesy lze ale vytvořit i slova mnohem delší, se svými dvaatřiceti písmeny je to např. slovo *esternocleidomastoideísticamente*.

⁵⁰ BOLAÑOS-MEDINA, Alicia, LUJÁN-GARCÍA, Carmen: *Análisis de los anglicismos informáticos crudos del léxico disponible de los estudiantes universitarios de traducción*. Lexis; Vol. 34, No. 2 (2010); 241-274.

Seznam použité literatury

ALFARO, R. J.: *El anglicismo en el español contemporáneo*. Boletín del Instituto "Caro y Cuervo", págs. 102 y siguientes, Bogotá 1948.

ALVAR EZQUERRA, Manuel: *La formación de palabras en español*. Arco Libros, Madrid 1999.

ALZUGARAY, Juan José: *En defensa de la lengua española*. Ediciones Encuentro, Madrid 2004.

AROCA SANZ, Juan: *Diccionario de atentados contra el idioma español*. Ediciones del Prado, Madrid 1997.

BARTAS, Lubomír, VALÍKOVÁ, Hana: *La formación de palabras en español*. Masarykova univerzita, Brno 2002.

BOLAÑOS-MEDINA, Alicia, LUJÁN-GARCÍA, Carmen: *Análisis de los anglicismos informáticos crudos del léxico disponible de los estudiantes universitarios de traducción*. Lexis; Vol. 34, No. 2 (2010); 241-274.

CARBONELL BASSET, Delfín: *Diccionario sohez de uso del español cotidiano*. Ediciones del Serbal, Barcelona 2007.

FRONEK, Josef: *Velký anglicko-český slovník*. Leda, Praha 2006.

GARRIDO MEDINA, Joaquín: *Idioma e información. La lengua española de la comunicación*. Síntesis, Madrid 1996.

GÓMEZ CAPUZ, Juan: *La inmigración léxica*. Arco Libros, Madrid 2005.

GÓMEZ CAPUZ, Juan: *Préstamos del español: lengua y sociedad*. Arco Libros, Madrid 2004.

GRIJELMO, Álex: *Defensa apasionada del idioma español*. Punto de Lectura, Madrid 2006.

GUERRERO RAMOS, G.: *Neologismo en el español actual*. Arco Libros, Madrid 1997.

HAIŠ, Karel, HODEK, Břetislav: *Velký anglicko-český slovník*. Academia, Praha 1991.

MARTÍ ANTONÍN, María Antonia: *Diccionario de neologismos de la lengua española*. Larousse Editorial, Barcelona 1998.

MARTÍN CAMACHO, José Carlos: *El vocabulario del discurso tecnocientífico*. Arco Libros, Madrid 2004.

MARTÍN FERNÁNDEZ, María Isabel: *Préstamos semánticos en español*. Universidad de Extremadura, Cáceres 1998.

MARTÍN VIVALDI, Gonzalo: *Curso de redacción. Teoría y práctica de la composición y del estilo*. Paraninfo, Madrid 2000.

MEDINA LÓPEZ, Javier: *Lenguas en contacto*. Arco Libros, Madrid 2002.

MEDINA LÓPEZ, Javier: *El anglicismo en el español actual*. Arco Libros, Madrid 1996.

RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, Félix: *Nuevo diccionario de anglicismos*. Gredos, Madrid 1997.

RODRÍGUEZ MEDINA, María Jesús: *El anglicismo en español: Revisión crítica del estado de la cuestión*. *Philologia Hispalensis* 14 (2000). pág. 99 – 112.

SÁNCHEZ ARNOSI, Milagros: *La lengua española y la prensa escrita. Informe sobre los libros de estilo*. Actas del congreso de la lengua española, Sevilla 1992.

VARELA ORTEGA, Soledad: *Fundamentos de Morfología*. Síntesis, Madrid 1996.

VARELA ORTEGA, Soledad: *Morfología léxica: la formación de palabras*. Gredos, Madrid 2005.

Elektronické zdroje

<http://it-slovník.cz/vyhledavani/?text=streaming&o=horni&=Naj%EDt> [cit. 20.4.2014]

<http://laplaga-roncahuita.blogspot.cz/2010/08/diccionario-informatico-actualizado.html> [cit. 20.4.2014]

<http://www.solosequenosenada.com/2010/04/02/cuales-son-las-verdaderas-palabras-> [cit. 20.3.2014]

[mas-largas-en-el-idioma-espanol-y-cuales-son-las-falsas-o-inventadas/](http://www.solosequenosenada.com/2010/04/02/mas-largas-en-el-idioma-espanol-y-cuales-son-las-falsas-o-inventadas/) [cit. 25.3.2014]

Diccionario de la lengua española. <http://www.rae.es/> [cit. 25.4.2014]

<http://www.cervantesvirtual.com/> [cit. 25.4.2014]

ÁLVAREZ, Isabel: *Importación de anglicismos a través de la prensa española*.
www.santiago.cu/hosting/linguistica/descargar.php?d=1126 [cit. 30.4.2014]

http://jamillan.com/v_index.htm [cit. 30.4.2014]

<http://prirucka.ujc.cas.cz/> [cit. 30.4.2014]

<http://www.opentrends.net/es/web/guest/cloud> [cit. 30.4.2014]

Přílohy

1. Cizí jazykové prvky

CIZÍ VÝRAZ		RAE ⁵¹	ŠPANĚLSKÝ VÝRAZ (VÝRAZ UŽÍVANÝ VE ŠPANĚLŠTINĚ)	ČESKÝ VÝRAZ (VÝRAZ UŽÍVANÝ V ČEŠTINĚ)
app	Aj.	ne	aplicación (de software)	softvérová aplikace
banner	Aj.	ne	rótulo, letrero	poutač, reklamní tabule
bitcoin	Aj.	ne	moneda electrónica	virtuální měna, bitcoin
blog	Aj.	ano nově	blog	internetový deník, blog
bug	Aj.	ne	error	chyba, error
bullying	Aj.	ne	acoso	šikana
celebrity	Aj.	ne	famoso, estrella	celebrita
chip	Aj.	ano	chip	čip
conseller	Cat.	ne	conceller	radní
cookies	Aj.	ne	galletas informáticas	cookies, kukiny
dark net	Aj.	ne	red oscura	darknet
deep web	Aj.	ne	internet profunda	deep web
e-Bay	Aj.	ne	subasta de productos	internetová aukce
e-mail	Aj.	ne	correo electrónico	elektronická pošta
freemium	Aj.	ne	freemium	freemium
hacker	Aj.	ne	pirata	počítačový pirát
hacking	Aj.	ne	ciberataque	počítačové pirátství
hardware	Aj.	ano	equipo físico (material)	technické vybavení počítače
internet	Aj.	ano nově	internet	internet
kit	Aj.	ano	conjunto de herramientas	soubor instrukcí
legacy	Aj.	ne	enlace	odkaz
link	Aj.	ne	enlace	odkaz
marketing	Aj.	ano	mercadotecnia, mercadeo	marketing
marketplace	Aj.	ne	mercado	tržní sféra, tržiště
megabit	Aj.	ne	megabit	megabit
microblogging	Aj.	ne	microblogging	microblogging
millennials	Aj.	ne	generación del milenio	Generace Y
mouse	Aj.	ne	ratón	myš
netbook	Aj.	ne	ordenador portátil (pequeño)	netbook

⁵¹ Tento sloupeček indikuje, zda daný výraz je či není registrován slovníkem RAE. Pokud je označení psáno kurzivou, jedná se o čistý anglicismus (*voz inglesa*).

offline	Aj.	ne	fuera de línea	nepřipojený
online	Aj.	ne	en línea	připojený
pendrive	Aj.	ne	memoria externa, lápiz de memoria	flash disk, flešdisk, "fleška"
peer-to-peer	Aj.	ne	red entre pares	komunikace rovným s rovným, p2p
post	Aj.	ne	apunte, anotación	poznámka
roaming	Aj.	ne	itinerancia	roaming
router	Aj.	ne	enrutador	směrovač, router
shooter	Aj.	ne	juego de tiros (disparos)	akční hra, "střílečka"
smart	Aj.	ne	inteligente	inteligentní, chytrý
smartphone	Aj.	ne	teléfono inteligente	inteligentní telefon
smartwarable	Aj.	ne	-	-
smartwatch	Aj.	ne	reloj (pulsera) inteligente	chytré hodinky
software	Aj.	ano	equipamiento lógico	programové vybavení počítače
spin-off	Aj.	ne	derivado	volné pokračování
startup (start-up)	Aj.	ne	compañía de arranque	startup
streaming	Aj.	ne	lectura en continuo	streaming
tablet	Aj.	ne	tableta	tablet
timeline	Aj.	ne	línea de tiempo	časová osa, timeline
trending topic	Aj.	ne	tendencia (tema) del momento	vedoucí (nejsledovanější) téma (příspěvek)
tweet	Aj.	ne	tuit	tweet
wearable	Aj.	ne	cómodo de llevar (vestir)	pohodlný na nošení (nositelný)
web	Aj.	ano	red	síť
webcam	Aj.	ne	cámara de red (internet)	internetová kamera
wifi	Aj.	ne	fidelidad inalámbrica	WiFi
zettabyte	Aj.	ne	zettabyte	zettabyte, zetabyte, zettabajt
zoom	Aj.	ne	zum	přiblížení

2. Výpůjčky

ŠPANĚLSKÝ VÝRAZ	PŮVODNÍ CIZÍ VÝRAZ	VÝRAZ UŽÍVANÝ V ČEŠTINĚ
carcasa	carcass	skříň (počítače)
clik	click	kliknutí
consola	console	konzole
interfaz	interface	rozhraní
líder	leader	lídr
mánager	manager	manažer
megapíxel	megapixel	megapixel
monitorización	monitoring	monitorování
multijugador	multiplayer	multiplayer
multimedia	multimedia	multimediový
multiplataforma	multiplatform	multiplatforma
navegación	surfing	surfování
navegador web	browser	internetový prohlížeč
navegante	cibernauta	uživatel internetu
perfil	profile	profil
portal web	web portal	internetový portál
retweeteado	retweeted	retweetovaný
servidor	server	server
tuit	tweet	tweet, tvít
twit	twit	tweet, tvít
viral	viral	virální

3. Kalky

ŠPANĚLSKÝ VÝRAZ	PŮVODNÍ CIZÍ VÝRAZ	VÝRAZ UŽÍVANÝ V ČEŠTINĚ
ancho de banda	bandwidth	šířka vlnového pásma
cloud pública	public cloud	cloud
fibra óptica	optical fibre	optické vlákno
gafas de realidad aumentada	Three Dimensional Glasses	3D brýle
hacer clic	to click	kliknout
hora punta	peak hour	špička
inalámbrico	wireless	bezdrátový
línea fija	hardwired line	pevná linka
mensajería instantánea	instant messaging (IM)	chat
nubes privadas/públicas	private/public clouds	soukromé/veřejní cloudy
pad táctil	panel táctil	dotykový panel
página web	web page	internetová stránka
país emergente	developing country	rozvojová země
pantalla táctil	touchscreen	dotyková obrazovka (displej)
paquete turtístico	Tour (Holiday) Package	turistický balíček
plan piloto	pilot plant	zkušební (zaváděcí) plán
plataforma digital	digital platform	digitální platforma
red privada virtual	Virtual Private Network	virtuální privátní síť
servicio en la nube	cloud services	cloudové služby
sistema operativo	operating system	operační systém
sitio web	website	weBSITE
suscripción de pago	pay subscription	předplatné
ultra alta definición	Ultra High Definition	ultravysoké rozlišení

4. Neologismy

VÝRAZ UŽÍVANÝ VE ŠPANĚLŠTINĚ	RAE	VÝRAZ UŽÍVANÝ V ČEŠTINĚ
cibercrimen	ne	počítačový (kybernetický) trestný čin
ciberdelicuencia	ne	počítačová kriminalita
ciberdelito	ne	počítačový (kybernetický) trestný čin
coinnovación	ne	-
externalizar	ne	externalizovat
geolocalización	ne	geolokalizace
internauta	ne	uživatel internetu
hiperconectado	ne	-
testar	ano/návrh na zrušení	(o)testovat